

معرفی فلور، شکل زیستی و پراکنش جغرافیایی گیاهان دارویی منطقه تنگ بالنگستان

منصوره قوام^{۱*}، سمیه دهداری^۲ و شاداب حسین پور^۱

^۱ ایران، کاشان، دانشگاه کاشان، دانشکده منابع طبیعی و علوم زمین، گروه مرتع و آبخیزداری

^۲ ایران، بهبهان، دانشگاه صنعتی خاتم الانبیاء (ص)، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، گروه مرتع و آبخیزداری

تاریخ دریافت: ۹۵/۴/۲۶ تاریخ پذیرش: ۹۶/۳/۱۳

چکیده

آگاهی از خصوصیات اکولوژیکی و پراکنش جغرافیایی گیاهان دارویی یک منطقه به فعالیت‌های مدیریتی، حفاظتی و بهره‌برداری پایدار از پتانسیل آن‌ها کمک خواهد نمود. این تحقیق به روش عملیات صحرائی در فروردین تا خرداد ماه ۱۳۹۲، در محدوده حوزه آبخیز تنگ بالنگستان با مساحت ۱۷۶۷ هکتار که در شهرستان بهبهان در استان خوزستان، واقع شده است، انجام پذیرفت. بر اساس نتایج بدست آمده تعداد ۶۵ گونه گیاهی متعلق به ۲۷ تیره شناسایی شد که به ترتیب تیره Gramineae با ۱۰ گونه، تیره Compositae با ۹ گونه، تیره Papilionaceae با ۸ گونه و تیره Brassicaceae با ۶ گونه بیشترین تعداد گونه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. از میان گونه‌های شناسایی شده ۷ گونه اندمیک و ۳ گونه نادر بودند. اشکال زیستی تروفیت با ۴۹/۲۳ درصد و همی‌کریپتوفیت با ۲۹/۲۳ درصد از مهم‌ترین گروه‌های ساختاری طیف زیستی منطقه به روش رانکیه می‌باشند. در بررسی پراکنش جغرافیایی عناصر گیاهی براساس روش Zohary, Thakhtaja و Leonard نیز مشخص شد که ۴۷/۶۹ درصد گونه‌ها (۳۱ گونه) به ناحیه رویشی ایران تورانی مربوط بوده و سایر گونه‌ها علاوه بر ناحیه رویشی ایران تورانی در سایر نواحی رویشی نیز یافت می‌شوند. گفتنی است بیشترین کاربرد گیاهان منطقه، برای درمان سرماخوردگی بود.

واژگان کلیدی: شکل زیستی، گیاهان اندمیک و نادر، حوضه تنگ بالنگستان

* نویسنده مسئول، تلفن: ۰۹۱۹۶۶۰۹۹۵۰، پست الکترونیکی: mghavam@kashanu.ac.ir

مقدمه

آن‌ها ممکن است به سال‌ها وقت نیاز باشد. گاهی در برخی مناطق از گونه‌های گیاهی خاصی به عنوان گیاهان دارویی استفاده می‌شود که هنوز علوم جدید به آن‌ها دست نیافته‌است و با استفاده از تجربه اهالی بومی می‌توان به این مهم دست یافت. ارائه فهرست گیاهان دارویی در نقاط مختلف جهان اولین گام در جهت کاربرد آنها با استفاده از علوم و فنون جدید تلقی می‌شود و تاکنون فهرست‌های زیادی از این گیاهان گزارش شده است (۸).

با توجه به اهمیت اقتصادی، درمانی و صنعتی گیاهان دارویی و توسعه نگرش به گیاه درمانی در جهان، شناسایی خصوصیات رویشی این گیاهان می‌تواند جایگاه قابل

شناسایی و معرفی رستنی‌های یک منطقه به‌خصوص گیاهان دارویی به‌عنوان یکی از عمده‌ترین اجزای اکوسیستم مرتعی، از نظر شکل زیستی و پراکنش جغرافیایی اهمیت ویژه‌ای در امکان دسترسی آسان و سریع به گونه‌های گیاهی خاص در مکان و زمان معین، تعیین پتانسیل و قابلیت‌های رویشی، امکان افزایش تعداد گونه‌ها از نظر تراکم، شناسایی گونه‌های مقاوم و دارویی در استفاده اصولی از آن‌ها و کمک به تعیین پوشش گیاهی یک منطقه یا یک کشور دارد (۳).

طبیعت اطراف ما سرشار از گونه‌های گیاهی ناشناخته‌ای از نظر خواص دارویی و درمانی است که برای کشف خواص

صورت باران می‌باشد. متوسط حداقل درجه حرارت ۱۱/۸۷ درجه سانتی‌گراد و متوسط حداکثر درجه حرارت ۳۶/۶ درجه سانتی‌گراد است (متوسط دمای سالانه ۲۴/۶۹ درجه سانتی‌گراد). این منطقه به ترتیب سن از بزرگ به کوچک دارای سازندهای گورپی (تشکیلات شیل و مارنی)، پابده (تشکیلات شیل و مارنی)، آسماری (تشکیلات آهکی) و کواترنری (نهشته‌های آبرفتی و رسوبی) است.

جمع‌آوری نمونه‌های گیاهی با استفاده از روش پیمایش صحرائی در سال ۱۳۹۲ انجام گرفت. همراه برداشت کامل هر نمونه‌ی گیاهی، بعضی از اطلاعات مورد نیاز مثل ویژگی‌های رویشگاهی و نوع سازند زمین‌شناسی یادداشت شد. نمونه‌ها پس از انتقال به دانشکده منابع طبیعی دانشگاه صنعتی خاتم‌الانبیاء بهبهان و گذراندن مراحل خشک و پرس با استفاده از منابع معتبر گیاه‌شناسی از جمله فلور ایرانیکا، (۲، ۱۷، ۲۰، ۳۹ و ۴۰) و منابع معتبر دیگر (۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۶ و ۲۷) شناسایی شدند. برای پراکنش جغرافیایی گونه‌ها از طبقه‌بندی (۴۲) به‌کمک مجموعه فلورها (۴۱، ۳۵ و ۲) استفاده شد. برای طبقه‌بندی شکل زیستی گیاهان از طبقه‌بندی رانکیه (۳۸) به‌دلیل کاربردی بودن آن (فراوانی گونه‌های با شکل زیستی یکسان نشان دهنده‌ی شرایط اقلیمی مشخص است) استفاده شد و مرجع تنوع زیستی گونه‌های ایران (۱۸) برای شناسایی گونه‌های بومزاد و نادر به‌کار رفت. خواص و اندام دارویی گیاهان با استفاده از منابع معتبر علمی (۱۱) و برخی مقالات معتبر مشخص گردید.

شکل ۱- تپ شماره یک

ملاحظه‌ای در مدیریت مراتع داشته باشد. فرم رویشی و شکل زیستی گیاهان ارتباط واضحی با عوامل محیطی و انسانی خاص برقرار می‌کنند (۱۲، ۳۷، ۲۸، ۳۳). به‌طوری که وفور شکل زیستی تروفیت در یک منطقه حاکی از اقلیم سرد نیمه‌خشک و تخریب‌های محیطی و شکل زیستی کامفیت حاکی از بهره‌برداری اندک از اراضی زراعی می‌باشد (۳، ۴، ۱۳). همچنین وفور شکل‌های همی-کریپتوفیت در منطقه به‌وجود شرایط آب و هوایی سرد و کوهستانی نسبت داده شده است (۱۰).

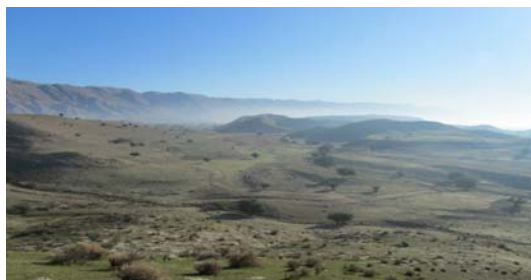
از طرفی تحقیقات در زمینه جغرافیای گیاهان دارویی یک منطقه برای اکولوژیست‌ها جهت ارزیابی و شناسایی گیاهان دارویی به‌عنوان ذخائر ملی ضروری می‌باشد. تحقیق حاضر برای اولین بار در این منطقه صورت گرفته است و هدف اصلی آن بررسی فلور گیاهان دارویی منطقه جهت شناخت گیاهان دارویی، بررسی اشکال زیستی، پراکنش جغرافیایی و عوامل تأثیر گذار بر پراکنش آن‌ها می‌باشد.

مواد و روشها

حوزه آبخیز تنگ بالنگستان با مساحت ۱۷۶۷ هکتار معادل ۱۷/۶۷ کیلومتر مربع در استان خوزستان، شهرستان بهبهان واقع شده است. این حوزه بین طول‌های جغرافیایی "۱۵/۸' ۵۰° تا "۱۹' ۰/۵۱° و عرض‌های "۱۸/۷۵' ۴۸' ۳۰° تا "۱۹' ۵۷' ۳۰° قرار دارد. کمترین ارتفاع حوزه ۳۲۰ متر است که در حقیقت نقطه‌ی خروجی و در قسمت جنوب غرب حوزه قرار دارد و بیشترین ارتفاع آن ۱۱۵۰ متر واقع در نوک قله‌ای در قسمت شمال شرق حوزه می‌باشد. سیمای منطقه متشکل از کوهستانی است که در گستره‌ای از دشت و تپه ماهورهای باز قرار گرفته است. به‌منظور دست‌یابی به مشخصات آب و هوایی منطقه از آمار و اطلاعات ۱۹ ساله شهرستان بهبهان استفاده گردید، میانگین بارندگی سالانه حدود ۳۱۵/۲۷ میلی‌متر می‌باشد، در این منطقه یخبندان صورت نگرفته و بارندگی بیشتر به-

نتایج

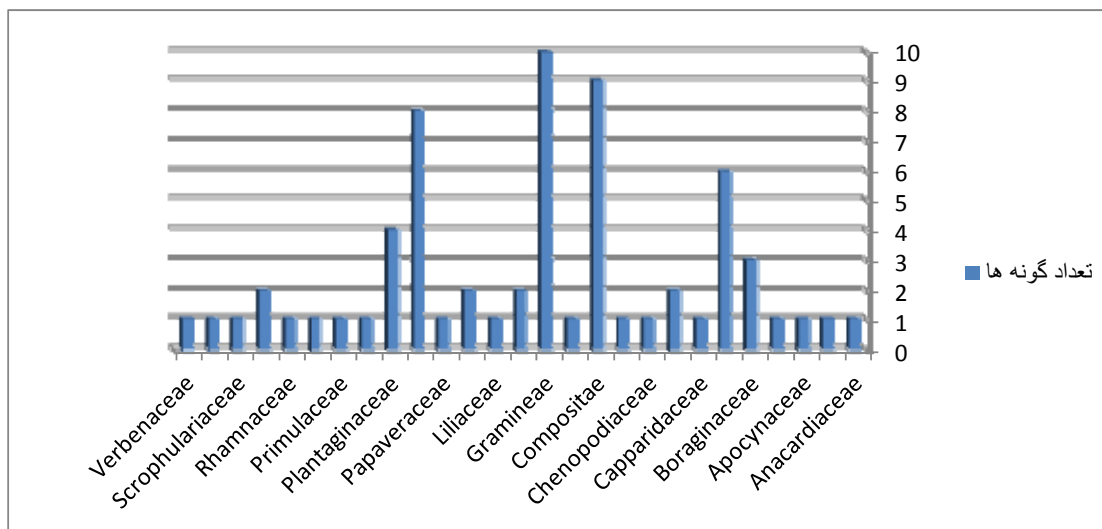
در منطقه‌ی مورد بررسی ۶۵ گونه از ۲۷ تیره‌ی گیاهی شناسایی شد که فهرست گونه‌ها همراه با شکل زیستی و پراکنش آن‌ها در جدول ۱ درج شده است. از میان ۲۷ تیره شناسایی شده تیره Gramineae با ۱۰ گونه، تیره Compositae با ۹ گونه، تیره Papilionaceae با ۸ گونه و تیره Brassicaceae با ۶ گونه بیشترین درصد فراوانی گونه‌ها را (به ترتیب با ۱۵/۳، ۱۳/۸، ۱۲/۳، ۹/۲ درصد) به خود اختصاص دادند (نمودار ۱).

شکل ۲- تپ شماره ۲

شکل ۳- تپ شماره ۳

نمودار ۱- نمودار تعداد گونه‌های گیاهی متعلق به هر تیره در منطقه تنگ بالنگستان

از ۱/۵۳ درصد (۱ گونه) از مهمترین اشکال بیولوژیک گیاهان منطقه می‌باشند (نمودار ۲).

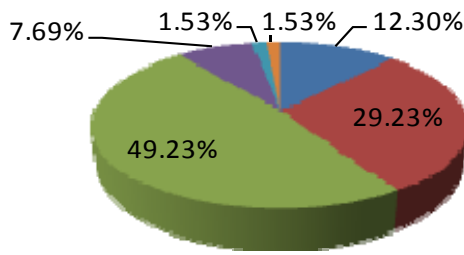
از نظر پراکنش جغرافیایی ۴۷/۶۹ درصد گونه‌ها (۳۱ گونه) به ناحیه رویشی ایران و تورانی و سایر گونه‌ها علاوه بر ناحیه رویشی ایران و تورانی در سایر نواحی رویشی نیز یافت می‌شوند (نمودار ۳).

بحث

اهمیت گیاهان دارویی به دلیل افزایش نیاز به مراقبت‌های

از ۶۵ گونه شناسایی شده ۷ گونه‌ی اندمیک و ۳ گونه نادر هستند که در جدول ۱ به ترتیب با علامت‌های * و ** مشخص شده اند. نتایج حاصل از طبقه‌بندی شکل زیستی به روش رانکیپایر (۳۷) در منطقه مورد مطالعه نشان می‌دهد که فرم‌های زیستی: تروفیت ۴۹/۲۳ درصد (۳۲ گونه) و همی کریپتوفیت ۲۹/۲۳ درصد (۱۹ گونه) و فانروفیت ۱۲/۳ درصد (۸ گونه) و کامفیت ۷/۶۹ درصد (۵ گونه) ژئوفیت ریزوم‌دار ۱/۵۳ درصد (۱ گونه) و ژئوفیت پیازدار

را دارا بودند که با مطالعه نقی‌پور و حسین‌زاده (۳۰) در تالاب بین‌المللی فریدونکنار همسو است.

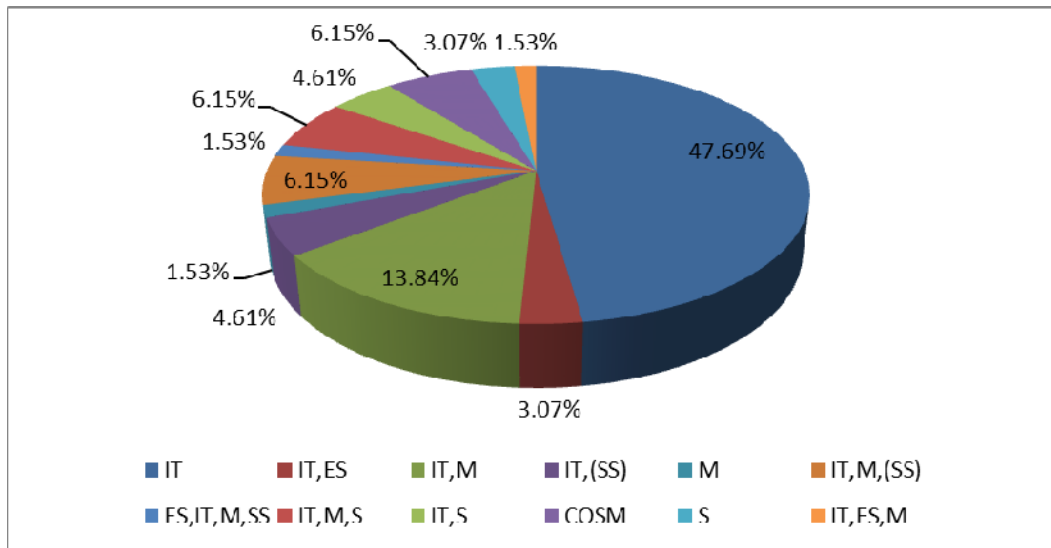
همی کریپتوفیت
فانروفیت
کامفیت
تروفیت
ژئوفیت پیازدار
ژئوفیت ریزوم دار

نمودار ۲- نمودار درصد فراوانی شکل زیستی گونه‌های گیاهی منطقه تنگ بالنگستان

بهداشتی و همچنین اعتقاد به این که درمان‌های طبیعی قابل اعتماد و موثرتر از داروهای سنتتیک می‌باشد افزایش یافته است (۳۴).

استفاده از گیاهان دارویی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه مبانی اصولی مناسبی برای حفاظت از سلامت است (۳۶). مطالعه فلور هر منطقه از لحاظ مسائل زیست‌محیطی مانند حفاظت بیولوژیکی و مدیریت منابع طبیعی، تعیین پتانسیل و ظرفیت رشد منطقه، شناسایی گونه‌های مقاوم و دارویی و در نهایت برای تعیین گونه‌های گیاهی کشور مفید است (۳۲).

یافته‌های حاصل از این پژوهش در مورد فراوانی و تنوع گونه‌های دارویی، نشان داد که به ترتیب خانواده‌های گندمیان، کاسنی و پروانه‌آساها بیشترین تعداد گونه گیاهی

نمودار ۳- نمودار درصد فراوانی الگوهای پراکنش جغرافیایی گونه‌های گیاهی منطقه تنگ بالنگستان

جدول ۱- فهرست اسامی علمی گونه‌ها، شکل‌های زیستی، پراکنش جغرافیایی و مهم‌ترین موارد مصرف گیاهان منطقه تنگ بالنگستان

گونه	نام فارسی	شکل زیستی	کوروتیپ	بخش مورد استفاده	مهم‌ترین موارد مصرف
Anacardiaceae					
<i>Pistacia khinjuk</i>	کلخنگ	ph	IT	چوب، میوه، برگ	رشد مو، درمان آسم و مارگزیدگی و سم عقرب و سنگ کلیه
Apiaceae					
<i>Eryngium Billardieri</i> F.Delaroche	زول	He	IT	ریشه و میوه	درمان دیابت، پاکسازی کبد
Apocynaceae					

<i>Nerium Oleander L.</i>	خرزهره	ph	IT	برگ	درمان کچلی و بیماری های پوستی
Asclepiadaceae					
<i>Pergularia tomentosa L.</i>	لباشیر	ph	IT,ES	شاخه و برگ	خارج کردن کرم معده و روده‌ها
Boraginaceae					
<i>Anchusa strigosa Soland.</i>	زبان خارک دار	He	IT,M	-----	-----
<i>Onosma dasytricha Boiss.*</i>	زنگوله ای پشمالو	He	IT	-----	-----
<i>Onosma rostellatum Lehm.</i>	زنگوله ای صخره زی	He	IT	-----	-----
Brassicaceae					
<i>Biscutella didyma L.</i>	سپرسپری	Th	IT	-----	-----
<i>Capsella bursa-pastoris (L.) Medicus.</i>	کیسه کشیش	Th	IT,ES	گیاه شکوفه دار خشک	بند آورنده خون، ضد عفونی کننده مجاری ادرار، درمان اسهال، کاهش فشار خون
<i>Clypeola aspera (Grauer) Turrit.</i>	خردل سپری خاکی	Th	IT,(SS)	دانه	کمر درد و رماتیسم را تسکین می‌دهد، درمان سرماخوردگی و سرفه، هضم بهتر غذا
<i>Erucaria hispanica (L.) Druce.</i>	مندابی	Th	M	کلیه اندام	نیرو دهنده، مقوی قوه باه
<i>Matthiola longipetala (Vent.)**</i>	چلیپا	Th	IT,M,(SS)		
<i>Sinapis arvensis L.</i>	خردل بیابانی	Th	ES,IT,M,SS	دانه	ضد بیوست، درمان سرماخوردگی، تسکین کمر درد و رماتیسم، درمان سرفه
Capparidaceae					
<i>Capparis spinosa L.</i>	خردل سپری خاکی	Ch	IT,M,SS	-----	-----
Caryophyllaceae					
<i>Acanthophyllum khuzistanicum Rech. F.</i>	چوبک خوزستانی	Ch	IT	کلیه اندام	خرد کردن سنگ مثانه، درمان درد سیاتیک
<i>Gymnocarpus decander Forssk.</i>	کروج	He	IT	-----	-----
Chenopodiaceae					
<i>Noaea mucronata (Forssk.) Asc hers. & Schweinf</i>	خارگونی	He	IT	-----	-----
Cistaceae					
<i>Helianthemum salicifolium (L) Miller.</i>	دانه گنجشکی	Th	IT,M	-----	-----
Compositae					
<i>Anthemis pseudocotula Boiss.</i>	بابونه شیرازی	Th	IT,M,S	گل	درمان بیماری‌های گوارشی، اعصاب و روان، زنان، پوست و مو
<i>Calendula persica C. A. Mey.</i>	همیشه بهار ایرانی	Th	IT,S	گل	ضد نفخ معده و روده، تحریک کار کلیه، افزایش دهنده جریان خون و فعالیت‌های قلبی، تسکین درد عضلانی
<i>Cichorium pumilum Jacq.</i>	کاسنی	Th	IT,M	کلیه اندام	مقوی معده، تصفیه کننده خون، درمان یرقان، افزایشنده صفرا و ملین
<i>Echinops dichrous Boiss. & Hausskn.*</i>	شکر تیغال جنوبی	He	IT	گل	درمان التهاب معده، کاهشنده فشار خون، ضد عفونی کننده، درمان زخم های واریسی، میخچه و زیگیل
<i>Gundelia turnefortii L.</i>	کنگر خوراکی	He	IT	برگ و ریشه	جلوگیری از رسوب چربی در جداره رگ-ها، درمان یرقان، درمان نارسای کبد، نفخ، تهوع و بی‌اشتهایی
<i>Jurinea cartilaginea Mozaffarian.*,**</i>	سوغند بهبهانی	He	IT	-----	-----
<i>Outreya carduiiformis. Jaub & Spach</i>	خار پیر زن فرچه ای	He	IT,S	-----	-----
<i>Senecio glaucus L.</i>	پیرگیاه رایج	Th	IT,M,SS	-----	-----
<i>Scariola orientalis</i>	گاو چاق کن	He	IT	کلیه اندام	آرام بخش، معرق، ضد عفونی کننده، درمان

برونشیت، سیاه‌سرفه و سل					
Geraniaceae					
<i>Erodium glaucophyllum</i> (L.) Aiton.	نوک لک لکی زاگرس	He	IT,M,SS	برگ و ریشه	درمان خونریزی، افزایش شیر مادر، درمان عفونت‌های پوستی، درمان روماتیسم
Gramineae					
<i>Bromus danthoniae</i> Trin.	جارو علفی هرز	Th	IT	----	----
<i>Bromus rubens</i> L.	جارو علفی ارغوانی	Th	IT,S,M	----	----
<i>Bromus tectorum</i> L.	جارو علفی	Th	Cosm	----	----
<i>Bromus tomentellus</i> Boiss.	جارو علفی	He	IT	----	----
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) pers.	مرغ	Ge.r	Cosm	کلیه اندام	تنظیم قند و چربی خون، ضد التهاب، ملین، برونشیت، اختلالات پوستی، سرماخوردگی، دیابت، درمان نقرس، سنگ کلیه و سنگ صفرا
<i>Hordeum glaucum</i>	جو هرزه	Th	IT		ملین، درمان نقرس، درمان تب، کم‌خونی و سوء‌هاضمه، پایین آوردن کلسترول، برطرف کردن گلودرد
<i>Hyparrhenia hirta</i> (L.) Stapf	نریشت	He	IT,S,M	----	----
<i>Lolium persicum</i> Boiss. & Hoken. ex Boiss.	چچم ایرانی	Th	IT	----	----
<i>Polypogon monspeliensis</i> (L.) Desf.	شال دم	Th	Cosm	----	----
<i>Stipa capensis</i> Thunb.	بهمن	Th	IT,S,M	ریشه	مقوی قلب، از بین برنده نفخ، از بین برنده سنگ کلیه و سنگ‌های مجاری ادراری
Labiatae					
<i>Ajuga austro-iranica</i> Rech. f.	لبدیسی جنوبی	He	IT	----	----
<i>Teucrium polium</i> L.	مریم نخودی	Ch	IT,M	سرساخه های گلداز	تنظیم قند و چربی خون، اثر نیرودهنده، مقوی معده، ضد کرم و ضد عفونی‌کننده، رفع برونشیت‌های مزمن، ضد نفخ
Liliaceae					
<i>Gagea chlorantha</i> (M. B.) Schultes & Schultes	نجم طلایی رنگین	Ge.b	IT,M	----	----
Malvaceae					
<i>Alcea aucheri</i> (Boiss.) Alef	ختمی جنوبی	He	IT	گل، ریشه، برگ	برطرف‌کننده بیماری‌های تنفسی، گلو درد، تنظیم قند خون، رعشه را برطرف می‌کند، التیام شکستگی‌ها
<i>Malva parviflora</i> L.	پنیرک	Th	IT,M	گل و برگ	درمان آسم، برونشیت، سرفه، عفونت گلو و نفخ، سنگ کلیه، التهاب کلیه، درمان سرماخوردگی
Papaveraceae					
<i>Papaver dubium</i> L.	شقایق	Th	IT	گلبرگ و ریشه	درمان برونشیت، آسم، سیاه‌سرفه، درمان سیاتیک، سینه‌پهلوی و یرقان
Papilionaceae					
<i>Astragalus fasciculifolius</i> Boiss.	گون	Ph	IT	صمغ، ریشه	درمان سرماخوردگی، عفونت‌های تنفسی، آلرژی‌ها، کم‌خونی، تقویت سیستم ایمنی، بیماری‌های کلیوی، دیابت
<i>Astragalus talimensurensis</i> . Sirj & Rech. f.*	گون	Ch	IT	صمغ، ریشه	
<i>Hymenocarpus circinnatus</i> . L. Savi.	یونجه سکه ای	Th	IT,SS	کلیه اندام	نرم کننده سینه، تصفیه خون، معالج رعشه و بیماری‌های عصبی
<i>Lathyrus cicero</i> L.	خلرنیام پهن	Th	IT,M	----	----
<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bartalini.	یونجه تکمه ای	Th	IT,M	کلیه اندام	معالجه رعشه و ناراحتی‌های عصبی، کاهش

قند خون، درمان نرمی استخوان					
<i>Trifolium resupinatum</i> L.	شبدر ایرانی	Th	IT		درمان غده‌های سرطانی، افزایش جریان خون در رگ‌ها، درمان سرفه، سرماخوردگی و ناراحتی معده
<i>Trifolium stellatum</i> L.	شبدر ستاره ای	Th	IT	کلیه اندام	
<i>Vicia michauxii</i> Spreng. Var. <i>Stenophylla</i> Boiss.	ماشک پرسپولیس	Th	IT	----	----
Plantaginaceae					
<i>Plantago amplexicaulis</i> Cav.**	بارهنگ ساقه آغوش	Th	S		
<i>Plantago cylindrical</i> Forssk.	بارهنگ استوانه ای	Th	S	کلیه اندام	ضد آزرایمر، ضد التهاب، ضد تب، ضد روماتیسم، ضد عفونی کننده، ضد تومور، کاهش دهنده چربی
<i>Plantago loeflingii</i> L.	بارهنگ مزرعه روی	Th	IT,S		
<i>Plantago ovata</i> Forssk.	بارهنگ تخم مرغی	He	IT		
Plumbaginaceae					
<i>Acantholimon eschkerence</i> Boiss. & Hausskn.*	کلاه میرحسن اشکری	Ch	IT,M	----	----
Primulaceae					
<i>Anagallis arvensis</i> L.	آنا غالیس	Th	cosm	برگ، گل گیاه	خلط آور، ضد قارچ، مدر
Ranunculaceae					
<i>Adonis flammea</i> Jacp. subsp. <i>flammea</i>	چشم خروس آتشین	Th	IT,ES,M	----	----
Rhamnaceae					
<i>Zizyphus spinachristi</i> (L.) Willd.	کنار	Ph	IT	برگ و میوه	پودر برگ برای شستشوی موی سر، درمان انگل‌های پوستی، درمان سرماخوردگی، افزایش فشار خون، درمان برونشیت، سرفه و سل
Rosaceae					
<i>Amygdalus eburnean</i> Spach.*	بادام خاکستری	Ph	IT	میوه	تقویت ریه و طحال، درمان درد معده، برطرف کننده سرفه خشک، کلسترول خوب خون را بالا می‌برد
<i>Amygdalus scoparia</i> Spach	بادام کوهی	Ph	IT	پوست، برگ، میوه	قطع اختلاط، تحریک اشتها، خرد کردن سنگ مثانه، برای دندان درد، درمان تنگی نفس، سرفه و ورم سینه
Scrophulariaceae					
<i>Verbascum kochiforme</i> Boiss. & Hausskn.*	گل ماهور بهبهانی	He	IT	گل، برگ	معالجه سرماخوردگی، آئزین و برونشیت، تسکین حالت‌های عصبی اضطراب، اختلال-های ضربان قلب و ناراحتی‌های معده
Urticaceae					
<i>Urtica urens</i> L.	گزنه	Th,He	IT,SS	کلیه اندام	تقویت مو، تقویت دستگاه هاضمه، درمان بیماری قند، درمان کم خونی، اختلاط خونی را برطرف می‌کند
Verbenaceae					
<i>Vitex pseudonegundo</i> Hand.- Mazz.	بنگرو	Ph	IT	میوه، گل	درمان سر درد، اضطراب، اختلال در خواب، عصبانیت، نفخ، باز کننده گرفتگی‌های کبدی و مغزی

*گونه‌های بومزاد و **گونه‌های نادر موجود در منطقه مورد بررسی هستند. شکل زیستی (Life form): Ch- کامفیت، Ge.b- ژئوفیت پیازدار، Ge.r- ژئوفیت ریزوم دار He- همی کریپتوفیت، Ph- فانروفیت، Th- تروفیت، منطقه رویشی (chorotype): Cosm- جهان وطن، ES- اروپایی-سیبریایی، IT- ایران-تورانی، S- سودانی، M- مدیترانه ای، SS- صحرا سندی. لازم به ذکر است قرار گرفتن برخی از گونه‌ها در دو منطقه رویشی یا بیشتر بدین معنی است که آن‌ها خاستگاه دو یا چند منطقه‌ای دارند (۴۲). برای مثال گونه *Anthemis pseudocotula* Boiss. دارای خاستگاه ایران-تورانی، مدیترانه‌ای، سودانی است.

(۱۴) و انتشار گونه‌های صحرا-سندی به علت ارتفاع از سطح دریا و دمای زیر صفر در منطقه بسیار کم است (۴۲). در این منطقه تروفیت‌ها بخش قابل توجهی از گیاهان را تشکیل می‌دهند که نشان‌دهنده دخالت انسان با تخریب آشکار منطقه، قطع کردن درختان و چرای مفراط آن توسط دام‌های بهره‌برداران منطقه است.

گفتنی است از نظر اندام دارویی گیاهان مورد مطالعه، برگ بیشترین و چوب کمترین اندام مورد استفاده بود که با نتایج مطالعه انجام شده در بیرجند (۲۱) و در مرتع کچی (۲۹) که برگ را به عنوان بیشترین اندام به کار رفته نام بردند مطابقت دارد. نتایج حاصل از بررسی نوع مصرف دارویی گیاهان مورد مطالعه نشان داد که بیشترین کاربرد گیاهان در درمان سرماخوردگی، کاهش قند خون، بیماری‌های تنفسی و گوارشی است و از این نظر با مطالعه‌های گنجعلی و خاک‌سفیدی (۲۱)، میردیلمی و همکاران (۲۹) و نیک‌نژاد و همکاران (۳۱) همسو است. لذا با توجه به اهمیت منطقه و حساس بودن این اکوسیستم، امید است کوشش‌های جدی‌تری در جهت حفظ ذخایر ژنتیکی این منطقه انجام گیرد.

نتیجه‌گیری نهایی

به طور کلی می‌توان بیان نمود که عوامل محیطی و مدیریتی از جمله مدیریت بر پراکنش گیاهان موثر می‌باشند به طوری که موثرترین آن‌ها اقلیم، چرای دام و بهره‌برداری مفراط از اراضی معرفی شدند. بدین جهت توصیه می‌شود اقدامات مدیریتی، دستیابی به توسعه پایدار و بهره‌برداری بهینه از گیاهان دارویی یک منطقه جهت حفظ این ذخایر ارزشمند اعمال شود. لازم است آگاهی لازم در خصوص ارزش گیاهان دارویی و اصول برداشت مستقیم آن‌ها را در اختیار مردم آن منطقه قرار دهیم.

همچنین مطالعات انجام شده در شهرستان بیرجند (۲۱)، در شهرستان مریوان (۹)، در شهرستان کازرون (۸)، در کوه ساورز (۶) و در رینه آمل (۳۱) نیز به خانواده کاسنی اشاره نمودند.

نتایج این تحقیق نشان داد که بیشترین درصد عناصر شناسایی شده در حوضه تنگ بالنگستان (۴۷/۶۹ درصد) متعلق به منطقه ایران تورانی است که با نتایجی که از تحقیقات پوشش گیاهی جنگل‌های زاگرس توسط ابراری و اجاری و ویس‌کرمی (۱) در استان لرستان، پور رضایی و همکاران (۵) در استان خوزستان، جعفری و ظریفیان (۶) در استان کهگیلویه و بویراحمد، حمزه و همکاران (۷) در استان کرمانشاه، عصری و مهرنیا (۱۴) در منطقه حفاظت شده سفید کوه، گرگین کرجی و همکاران (۲۰) در استان کردستان و نیز فتاحی و همکاران (۱۵) صورت گرفته مطابقت دارد. به طور کلی می‌توان این طور استنباط نمود که شکل زیستی و پراکنش جغرافیایی نیز مانند سایر خصوصیات گیاهان، علاوه بر ویژگی‌های ژنتیکی با عوامل محیطی نیز ارتباط دارد.

دو فرم زیستی تروفیت و همی‌کریپتوفیت به ترتیب با سهم ۴۹/۲۳ و ۲۹/۲۳ درصد (۳۲ و ۱۹ گونه) فراوان‌ترین گونه‌های گیاهی منطقه را تشکیل می‌دهند. فراوانی تروفیت‌ها با ۴۹/۲۳ درصد در منطقه به عواملی مانند مداخله انسان مربوط است، که باعث کاهش تراکم گیاهان و افزایش فرصت برای توسعه گیاهان یکساله می‌شود (۱۹). پراکنش جغرافیایی گونه‌های منطقه نشان می‌دهد که ۳۱ گونه با بیشترین فراوانی مربوط به ناحیه ایران - تورانی است که می‌توان نتیجه گرفت که این منطقه به ناحیه ایران-تورانی تعلق دارد، که مطابق با نظر قربانی (۱۶)، ارتفاع بین ۲۰۰۰ تا ۲۵۰۰ می‌تواند غالبیت صفت ایران-تورانی را ثابت نماید، لذا غلبه گونه‌های انحصاری ناحیه رویشی ایران-تورانی بیانگر افزایش سریع دامنه‌های ارتفاعی منطقه است

منابع

- ۱- ابراری واجاری، ک، ویس کرمی، غ، ح، (۱۳۸۴). مطالعات فلورستیک منطقه هشتاد پهلو خرم آباد (استان لرستان)، مجله پژوهش و سازندگی، ۱۸(۲): ۵۸-۶۴.
- ۲- اسدی، م، معصومی، ع، ا، خاتمساز، م. و مظفریان، و، (ویراستاران)، (۱۳۸۱-۱۳۶۷). فلور ایران، شماره های ۳۸-۱، انتشارات موسسه ی تحقیقات جنگل ها و مراتع.
- ۳- امیری، ف، بصیری، م، (۱۳۸۷). مقایسه برخی مشخصات خاک و پوشش گیاهی مراتع در دو منطقه قرق و چرا. مجله مرتع، ۲ (۳): ۲۵۳-۲۳۷.
- ۴- اکبرزاده، م، (۱۳۸۶). بررسی فلورستیک، شکل زیستی و کورولوژی گیاهان مراتع ییلاقی واز مازندران. پژوهش و سازندگی در منابع طبیعی، ۷۵: ۱۹۹-۱۹۸.
- ۵- پوررضایی، ج، ترنیا، ف، پابرنج، ج، و دیفرخش، م، (۱۳۸۹). بررسی های فلورستیک و جغرافیای گیاهی حوضه آبخیز تنگ بن بهبهان. مجله جنگل ایران، ۲(۱): ۳۷-۴۹.
- ۶- جعفری، ع، و ظریفیان، ا، (۱۳۹۴). مطالعه فلورستیک کوه ساورز در استان کهگیلویه و بویراحمد. مجله پژوهش‌های گیاهی (زیست‌شناسی ایران)، ۲۸(۵): ۹۵۱-۹۲۹.
- ۷- حمزه، ب، خان حسینی، م، خدا کرمی، ی، و نعمتی بیکانی، م، (۱۳۸۷). بررسی فلورستیک و جامعه شناسی گیاهی جنگل های چهاربزر کرمانشاه، فصل نامه پژوهشی تحقیقات جنگل و صنوبر ایران، ۱۶(۲).
- ۸- دولتخواهی، م، قربانی نهوجی، م، مهرآفرین، ع، امینی نژاد، غ، و دولتخواهی، ع، (۱۳۹۱). مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی شهرستان کازرون: شناسایی، پراکنش و مصارف سنتی. فصلنامه گیاهان دارویی، ۱۱(۴۲): ۱۶۳-۱۷۸.
- ۹- رستمی، م، رستمی، ع، و حیدری، ک، (۱۳۹۵). مطالعه اتنوبوتانیکی گیاهان دارویی شهرستان مریوان و کاربرد آنها در طب سنتی. مجله طب سنتی اسلام و ایران، ۷(۳): ۳۴۹-۳۵۷.
- ۱۰- زارع زاده، ع، میروکیلی، س.م. و میرحسینی، ع، (۱۳۸۶). معرفی، فلور، شکل زیستی و پراکنش جغرافیایی گیاهان دره دام گاهان مهریز (استان یزد). پژوهش و سازندگی در منابع طبیعی، ۷۴: ۱۲۹-۱۳۷.
- ۱۱- زرگری، ع، ۱۳۷۵. گیاهان دارویی. انتشارات دانشگاه تهران
- ۱۲- سلطانی پور، م.ع، (۱۳۸۵). مقدمه ای بر فلور، شکل زیستی و کورولوژی گیاهان جزیره هرمز، ایران. رستنیا (مجله گیاه شناسی ایران)، ۱۷(۱): ۳۴-۱۹.
- ۱۳- شهرکی، م، پاکروان، م. و عصری، ع، (۱۳۸۷). مطالعه رستنی های (فلورستیک) منطقه عین الکش کرمانشاه. فصلنامه پژوهش های علوم گیاهی دانشگاه آزاد اسلامی گرگان، ۹: ۱۹-۹.
- ۱۴- عصری، ی، و مهرنیا، م، (۱۳۸۱). معرفی فلور بخش مرکزی منطقه حفاظت شده سفید کوه مجله منابع طبیعی ایران، ۳۳: ۵۵-۳۶۳-۳۷۶.
- ۱۵- فتاحی، م، انصاری، ن، عباسی، ح، ر. و خان حسینی، م، (۱۳۷۹). مدیریت جنگل های زاگرس، جلد اول، انتشارات موسسه تحقیقات جنگل و مرتع، ص ۴۷۱.
- ۱۶- قربانی، م، (۱۳۸۰). نگرشی بر فلور و پوشش گیاهی بیابان های ایران، تالیف لئونارد، جی. انتشارات موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع کشور، شماره انتشار: ۲۹۰.
- ۱۷- قهرمان، ا، (۱۳۸۷-۱۳۵۴). فلور رنگی، جلد های ۲۰-۱، انتشارات موسسه تحقیقات جنگل ها و مراتع.
- ۱۸- قهرمان، ا. و عطار، ف، (۱۳۷۷)، تنوع زیستی گونه های گیاهی ایران، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۱۲۱۲.
- ۱۹- قهرمانی نژاد، ف. و عاقلی، س، (۱۳۸۸). بررسی فلورستیک پارک ملی کیاسر. مجله تاکسونومی و بیوسیستماتیک، ۱: ۴۷-۶۲.
- ۲۰- گرگین کرچی، م، کرمی، پ، و معروفی، ح، (۱۳۹۲). معرفی فلور، شکل زیستی و کورولوژی گیاهان منطقه سارال کردستان (زیر حوزه فرهاد آباد). مجله پژوهش‌های گیاهی (زیست‌شناسی ایران)، ۲۶(۴): ۵۱۰-۵۲۵.
- ۲۱- گنجعلی، ع. و خاک‌سفیدی، ع، (۱۳۹۵). مطالعه اتنوبوتانیکی برخی از گیاهان دارویی شهرستان بیرجند. مجله طب سنتی اسلام و ایران، ۷(۳): ۳۴۹-۳۵۷.
- ۲۲- مبین، ص، (۱۳۵۴). رستنی های ایران، جلد ۱، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۵۰۲.
- ۲۳- مبین، ص، (۱۳۶۴). رستنی های ایران، جلد ۳، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۶۶۵.

- ۲۴- مبین، ص.، (۱۳۷۴). رستنی های ایران، جلد ۴، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۳۳۶.
- ۲۵- مظفریان، و.، (۱۳۸۳). درختان و درختچه های ایران، انتشارات فرهنگ معاصر، ص ۹۸۲.
- ۲۶- مظفریان، و.، (۱۳۷۹). فلور یزد، موسسه انتشارات یزد، ص ۴۷۲.
- ۲۷- مظفریان، و.، (۱۳۶۲). گیاهان خانواده ی چتریان در ایران نشریه شماره ۳۵، انتشارات سازمان جنگل ها و مراتع، ص ۳۹۵.
- ۲۸- مهربانی، ع.ر.، نقی نژاد، ع.ر.، مصطفوی، ح.، کیابی، ب.، عبدلی، ع.، (۱۳۸۷). سهم فلور و زیستگاه های منطقه حفاظت شده موند (استان بوشهر). مجله مطالعات محیطی (گزارش علمی محیط)، ۳۴(۴۶): ۱-۱۸.
- ۲۹- میردیلیمی، ز.، حشمتی، غ. و بارانی، ح.، (۱۳۹۳). مطالعه اتنوبوتانی و اتنواکولوژی گونه‌های دارویی کچییک (مطالعه موردی مراتع کچییک در شمال شرق استان گلستان). دو فصلنامه دانش های بومی ایران، شماره ۲: ۱۲۹-۱۵۳
- ۳۰- نقی نژاد، ع. و حسین زاده، ف.، (۱۳۹۳). بررسی تنوع گونه‌های گیاهی تالاب بین المللی فریدونکنار مازندران. مجله پژوهش های گیاهی (زیست شناسی ایران)، ۲۷(۲): ۳۳۵-۳۲۰.
- ۳۱- نیک نژاد، ی.، رضایی، م.، ب.، ذاکری مهر، م.، ر.، (۱۳۹۲). معرفی فلور، شکل زیستی و پراکنش جغرافیایی گونه های گیاهان دارویی منطقه رینه آمل. فصلنامه اکوفیتوشیمی گیاهان دارویی، ۴۳-۳۲: (۴)۱
- 32- Ahmadi, F., Mansory, F., Maroofi, H. and Karimi, K. (2013). Study of flora, Life form and Chorotypes of the Forest area of West Kurdistan (Iran). Bull. Env. Pharmacol. Life Sci., Vol.2(9):11-18.
- 33- Alaie, E. and Ghahreman, A. (2001). Notes on the distribution, climate and flora of the oil field areas, south-west of Iran. Iranian International Journal of Sciences, 2(1): 15-32
- 34- Alsarhan, A., Sultana N., Khatib A. and Abdul Kadir, M.R. (2014). Review on some Malaysian traditional medicinal plants with therapeutic properties. Journal of basic & Applied Sciences, 10: 149-159.
- 35- Davis, P.H. (1965-1988). Flora of Turkey, Vols. 1-10. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- 36- Farzana M., Tharique, I.A1. and Sultana A. (2014). A review of ethno medicine, phytochemical and pharmacological activities of *Acacia nilotica* (Linn) willd. Journal of Pharmacognosy and phyto chemistry, 3(1):84-90
- 37- Moradi, G.H., Marvie Mohadjer, M.R., Zahedi A miri, Gh., Shirvany, A. and Zargham, N. (2010). Life form and geographical distribution of plants in postband region, Khonj, Fars Province, Iran. Journal of Forestry Research, 21(2): 201-206.
- 38- Raunkiaer, C. (1934). The life form of plant and statistical plant geography, Clarendon Press Oxford, 328p.
- 39- Rechinger K.H., (1963-1998). Flora Iranica, Vol. 1-173, Akademische Druck und Verlagsanstalt, Garz.
- 40- Townsed, C.C., (1968). Flora of Iraq (Gramineae). Vol. 9, Ministry of Agriculture and Agrarian Reform, Baghdad, 588 p.
- 41- Zohary, M. & feibrun -Dothan, N. (1966-1986). Flora Palaestina, Vol. 1-4, The Jerusalem Academie Press, Israel.
- 42- Zohary, M. (1963). On the geobotanical structure of Iran. Bulletin of the Research Council of Israel, Section D., Botany. Supplement. 113P. Middle East, 2 Vol., Stuttgart, 793P.

Introduced flora, life forms and geographical distribution of plants tight Balangestan

Ghavam M.¹, Dehdari S.² and Hosseinpour Sh.¹

¹ Dept. of Range and Watershed Management, Faculty of Natural Resources and Earth Sciences, University of Kashan, Kashan, I.R. of Iran.

² Dept. of Range and Watershed Management, Faculty of Natural Resource and Environment, Behbahan Khatam Alanbia University of Technology, Behbahan, I.R. of Iran

Abstract

Awareness of ecological characteristics and geographical distribution of medicinal plants will help to the activities of a regional management, conservation and sustainable utilization of the potential. This study was done in April until June 2013, within the Tange Balangestan Watershed of Behbahan in Khuzestan province with 1767 hectares. Based on the results 65 species were identified that belonging to 27 families that, respectively Gramineae with 10 species, Compositae with 9 species, Papilionaceae with 8 species and Brassicaceae with 6 species were the greatest number of species. Among the species identified seven endemic species and three rare species. Therophytes life forms With 49.23 percent and Hemicryptophytes with 29.23 percent were the most important structural groups in the Raunkiaer method. In examining the geographical distribution of plant elements based on Zohary, Thakhtaja and Leonard also found that 47.69 percent of species (31 species) belong to Iran-Turan and other species of the Iran-Turan grow in other regions in addition to the Iran-Turan. The most widely used local plants to treat the common cold.

Key words: Life forms, Endemic and rare plants, Tange Balangestan Watershed